

บทสรุปและ เสนอแนะ

ศิลปกรรมพื้นบ้าน หมายถึง การสร้างสรรค์สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในท้องถิ่นต่างๆ ผลผลิตเหล่านี้นอกจากจะมีคุณค่าเชิงประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังประกอบด้วยความงามที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอีกด้วย จึงจัดว่าเป็นสิ่งที่แสดง เองลักษณะของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีด้วยเหตุนี้ ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตัวบุคคลและของชุมชนโดยส่วนรวม

การสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ใช้สอยเพื่อการดำรงชีวิตมีวิวัฒนาการควบคู่กับชีวิตของชาวบ้านในชุมชนนั้นๆ เราจะพบว่ามนุษย์สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางด้านร่างกายเพื่อประโยชน์ใช้สอย ความสะดวกสบาย พร้อมกันนั้นก็เพื่อสนองตอบทางด้านความคิดสร้างสรรค์ จึงปรับปรุงให้มีความสวยงาม เพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตใจ และสุนทรีย์ภาพ และสนองความต้องการทางสังคมควบคู่ไปด้วย

การสร้างศิลปหัตถกรรมเพื่ออำนวยความสะดวกในการกินอยู่ หลับนอน โดยนำวัสดุจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมใกล้ตัวมาคิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจึงมีกำเนิดมาจากเหตุดังกล่าว และอยู่ควบคู่กับชุมชนโดยมีวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นสิ่งแสดงให้เห็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความเรียบง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน

สรุปปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดรูปของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน คือ

- ความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต
- วัตถุดิบและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

- ความเชื่อ ทศนคติ และระสนิยม
- สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวชนบทได้เปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคม และวัฒนธรรมจากแต่เดิม สังคมเกษตร ไปสู่สังคมอุตสาหกรรม และกำลังจะก้าวสู่สังคมยุคข่าวสารและข้อมูลในช่วง เวลาทศวรรษที่ผ่านมาการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมเห็นได้อย่างชัดเจนประเทศไทยก้าวเข้าสู่ยุคการเป็นประเทศ อุตสาหกรรมใหม่ ผลกระทบของนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐที่มุ่งกระจาย ความเจริญไปสู่ชนบท การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ค่านิยมของสังคมเกษตร แบบจารีตประเพณีกำลังเสื่อมสลาย ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อการดำรงอยู่และการ เสื่อมสลายของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไทย

จุดมุ่งหมายของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านแต่เดิมได้ถูกทดแทนเสียแล้วด้วย ผลิตภัณฑ์พลาสติกและเหล็ก จากโรงงานอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันจุดมุ่งหมายของ การซื้อศิลปหัตถกรรมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ ผู้ซื้อไม่ได้ซื้อไปใช้ แต่ซื้อไว้เพื่อ สนองความอยากรู้ อยากรูเห็น และเป็นการอนุรักษ์ตามสมัยนิยมของนักสะสมศิลปวัตถุ เพราะฉะนั้นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจึง เป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ของจังหวัด หรือของท้องถิ่นนั้นๆ ไป

จากสาเหตุดังกล่าวศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป ทั้งทางบวกและทางลบ ในทางที่ดีชาวบ้านได้เปลี่ยนเป้าหมายของการผลิตเพื่อใช้ สอยภายในครัวเรือนมาเป็นผลิตเพื่อขาย ทำเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน เป็น อาชีพเสริมจากการทำนาทำไร่ ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เป็นผลดีในทางด้าน เศรษฐกิจ

ในทางตรงข้ามผลจากการผลิตเป็นจำนวนมากเพื่อขายทำให้คุณภาพ และ คุณค่าทางศิลปของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านลดน้อยลง ขาดความงามและคุณค่าทางศิลป

เกิดการใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ไม่คุ้มค่า ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นขาดแคลนลง

สภาพความเปลี่ยนแปลง เหล่านี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษา เพื่อหาแนวทางที่จะผดุงไว้ซึ่งคุณค่าของผลงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไทย ในเชิงอนุรักษ์และพัฒนาให้ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ควรมีการศึกษาแนวทางส่งเสริมการผลิตให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง

การสลายตัวของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นต่างๆ เป็นการเปลี่ยนแปลงจากระดับพื้นบ้านมาเป็นระดับอุตสาหกรรม หรือระดับพื้นเมือง และเข้าสู่ระบบใหม่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันทั่วประเทศ อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางคมนาคม การแพร่หลายของสื่อต่างๆ และความนิยมทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ปรากฏมีบุคคลหลายระดับเกิดความรู้สึกเรื่องชาตินิยมขึ้น เห็นควรที่จะมีการเก็บรักษาของเดิมไว้ ในระดับส่วนบุคคลนั้นมีการพยายามรวมศิลปวัตถุพื้นบ้านเก่าๆ มาเก็บสะสมไว้ตามบ้านเรือน นำเครื่องมือเครื่องใช้เดิมๆ มาประดับ ตกแต่งในบางครั้งก็มีการนุ่งผ้าแบบโบราณ ส่วนในระดับคณะหรือกลุ่มสังคมมีการจัดตั้งสมาคม ชมรมต่างๆ ในส่วนราชการมีการเคลื่อนไหว ศึกษาค้นคว้า เช่น มหาวิทยาลัย กรม กอง ต่างๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการเพื่ออนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ได้มีการชักชวนให้เห็นคุณค่าของงเดิม และสนับสนุนให้มีการฟื้นฟูขึ้นใหม่

การดำเนินการอนุรักษ์ และส่งเสริมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านตามแนวทางมานุษยวิทยา ยังไม่ได้ผล เพราะเป็นการดำเนินงานแบบผิวเผิน คำนี้ถึงแต่เฉพาะการรักษารูปแบบในทางวัตถุมากกว่าความเข้าใจ ในหน้าที่ความสำคัญของศิลปหัตถกรรมที่มีต่อสังคมในอดีต เช่นการนำบ้านโบราณมาปลูกใหม่ การนำสิ่งของที่เป็นศิลปวัตถุมาสะสมไว้ ไม่ได้ช่วยให้แลเห็นภาพลักษณ์ของอดีตเท่าใด สิ่งของที่นำมาเก็บสะสมไว้ก็เป็นการแสดงเสียมากกว่า ส่วนการรื้อฟื้นการทอผ้า หรือทำเครื่องใช้แบบเดิมนั้นก็ดูจะเป็นกระแสนิยมมากกว่าที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของสังคมในอดีต ยิ่งกว่านั้นการดำเนินการอนุรักษ์กลายเป็นปัญหาที่ขัดแย้งในตัวเอง

การอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านดังกล่าวไม่เป็นผลดี เพราะเป็นการไม่กล้าเผชิญต่อความเป็นจริงที่ว่า ประการแรก เมืองไทยมีศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมากมายทุกภาค ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมสมัยใหม่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ประการสุดท้าย ฐานะ เศรษฐกิจและการเงินของประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการที่จะรักษาศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านได้ไปทั้งหมดอย่างทั่วถึง ทั้งปริมาณและคุณภาพ ถ้าหากให้มีการดำเนินการที่สมเหตุสมผลตามอัตภาพแล้ว จำต้องศึกษาปัญหาและวางโครงการอย่างมีระบบ การที่จะรักษาของเก่าโดยการต่อต้านกับกระแสการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่เป็นผลดี การจะให้รัฐบาลตั้งหน่วยงานขึ้นมารับผิดชอบโดยเฉพาะไม่มีทางสำเร็จแน่ ควรที่จะให้ออกชนหรือองค์การอื่นๆ ที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วม โดยถือว่าการศึกษาเรื่องราวศิลปวัฒนธรรมในอดีตนั้น มีความสำคัญต่อการสร้างอนาคตของสังคมไทยเป็นสำคัญ ขั้นตอนต่อมาคือการสนับสนุนให้มีการค้นคว้าวิจัยในเรื่องศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านตามแหล่งภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ เพื่อรวบรวมข้อมูลและหลักฐานให้สำหรับคนยุคหลังๆ วิธีการขั้นนี้ประกอบด้วย

1. จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน หรือตำบล อาจจะทำที่วัดเป็นศูนย์กลางสร้างเป็นอาคารอย่างง่ายๆ ขึ้น รวบรวมศิลปวัตถุต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาจัดแสดง ผู้ที่ควรมึบทบาทในการเก็บรักษาและดำเนินงานควรเป็นพระ ครู และนักเรียน ผู้ใหญ่บ้าน กำหนด สนับสนุนให้เยาวชนได้แลเห็นคุณค่าของสิ่งของที่เป็นวัฒนธรรมเดิมๆ ของสังคมที่ตนเองอยู่ จัดอบรมให้ชาวบ้านรู้จักรักษาและรวบรวมศิลปพื้นบ้าน จะเป็นโครงการที่มีประโยชน์ทั้งด้านการรวบรวมและการเผยแพร่

2. โดยการสนับสนุนศูนย์ศิลปวัฒนธรรมระดับจังหวัด หรือส่วนภูมิภาค จัดตั้งขึ้นในวิทยาเขตของมหาวิทยาลัย โดยมีกลุ่มของอาจารย์และผู้บริหารที่มีหัวก้าวหน้าริเริ่มขึ้น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้จะเป็นกลไกสำคัญในเรื่องการผลิตครู ที่มีความเข้าใจไปสอนตามท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งจะเกิดผลเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นตามมา และที่

สำคัญศูนย์เหล่านี้จะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลหรือสิ่งของต่างๆ ไว้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าและศึกษาในอนาคต

3. สนับสนุนให้มหาวิทยาลัย ในส่วนกลางที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสอนการทำวิจัยเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จัดตั้งสถาบันการวิจัยและขยายหลักสูตรการเรียนการสอนเปิดการอบรมวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับสถาบันอื่นๆ ทั้งภายในและนอกประเทศอีกด้วย